

HENRIK IBSEN

ANDERE ETXEA

AGIRRE'tar JOXEK
euskaratua

KROGSTAD.—Gañera txorakeri galanta litzake besterik ez, izan ere lenengo trumojasa pasatzen danean... Ementxe patrikan dakarkit zure senarrarentzat eskutitz bat.

NORA.—Dana dan bezela kontatzen al-diozu?

KROGSTAD.—Al dan guzia zurituta baño, bai.

NORA.—(*Itxumustuan*). Eztu karta ori ikusiko. Autsi zazu ta nik billatuko det zuretzat dirua.

KROGSTAD.—Barkatu, andrea, bañan uste det esan dizudala aix-tian...

NORA.—Ez nintzan lendik zor dizudan diru ortaz ari. Esaidazu nere senarrari zenbat eskatzea pentsaten dezun ta nik eman-go dizut.

KROGSTAD.—Zure senarrari ez diot dirurik eskatzen!

NORA.—Ze eskatzen diozun ba, ordun?

KROGSTAD.—Esango dizut, ba. Gorago igo nai det, dirua egin, ta zure senarrak lagundu behar dit. Urte ta erdian nere izena beztu dezaken ezertxo ez det egin, ta urte ta erdi orretan goiak eta beak jo bear izan ditut eta ezin esan ala traba aurretik kendu. Pozik nengoen pitinka-pitinka bederen igo-tzen ari nintzan da... Orain gauetik goizera lanik gabe uzten naute! Ez det naikoa, mesedez, errukiz, lengo lana ematea! Gorago igo naiz detela diot. Bankuan sartu nai det bai, bañan len baño kondizio obetan zure senarrak kargu berria sortu bear du neretzat.

NORA.—Ori ez du egundu egingo.

KROGSTAD.—Bearko. Ezagutzen det nik ua ta ez du txintik aterako ta oinbeste iritxitakoan, ikusiko dezu. Urte bete baño len ni izango naiz bankuko direktorearen eskubiko eskua. Ta ortik aurrera Bankua zuzenduko duana Enrike Krogstad izango da, ta ez Torwaldo Helmer.

NORA.—Ez da orrelakorik gertatuko.

KROGSTAD.—Apika, naiago ote zenduke?

NORA.—Ba-det korajea arpegi emateko.

KROGSTAD.—Oh! Enazu bildurtzen. Zu bezelako emakume guri ta fin batek...

NORA.—Ezetz? Ikusiko dezu..., ikusiko!

KROGSTAD.—Izotzaren azpian edo? Leize-zulo otz eta illunean. Ta udaberrian gañera azaldu, itxura galdua, itsusitua, illerik gabe...

NORA.—Enazu ikaratzen.

KROGSTAD.—Ezta zuk ere ni. Gauz oiek ez dira egitan, andrea. Ta zertako egin gañera? Alper-alperrik litzake-ta. Dana dala nik patrikan daukat...

NORA.—Ni ez naizenean...

KROGSTAD.—Zuk zeure burua iltzen ba-dezu ere, nere eskutan dago zure izen ona. (*Nora arritu ta zur eginda begiratzen dio*). Orra jakiñen gañean jarri. Etzazu txorakeririk egin. Helmer'ek nere eskutitza irakurtzean, segitun erantzungo dit. Ta ondo gogoan artu, zure senarra dala ontara beartu nau-na. Ori bai ez diodala beñere barkatuko. Agur andrea! (*Bijoa.*)

IX AGERRALDIA

NORA TA GERO KRISTINA

NORA.—(*Kontuz-kontuz «bestibulo»ko atea pittin bat irikitzen du ta xeletan dagola*). Joan da. Ez dio eskutizik bialiko. Ez, ezin diteke. (*Atea gero ta geio irikitzen du*). Ara berriz.

Gelditu eginda. Zalantzan dagola dirudi. Botako ote du? (Karta bat buzoian erortzearen otsa entzuten da ta ondoren Krogstad'en pauso otsa gutxituz-gutxituz eskalleretan bera dijoan aiñean. Norak karraxi bat eztarran itotzen du ta korrika itzultzen da «belador»eraño. Ixil une txiki baten ondoren) Buzoian dago! (Ta ixilka anka punttetan antekamarako ate ondoraño) Ortxe dago. Ai Torwaldo, Torwaldo... galdu gera!

KRISTINA.—(Ezkerreko atetik soñekoarekin sartzen da) Eztiñat geiago egiterik izan Probatu al den?

NORA.—(Ixilxamar abots itoaz) Kristina, ator onuntza!

KRISTINA.—(Sofaren gañean soñekoa utziz). Baña zer den neska? Ziara naastua ago!

NORA.—Ator ona. Ikusten al den karta ori? Ara or, buzoiairen zirrikitutik begira zan!

KRISTINA.—Bai ortxe zegon. Ederki ikusten diñat.

NORA.—Ba, karta ori Krogstad'ena den.

KRISTINA.—Nora...! Krogstad al unan dirua eman ziñana?

NORA.—Bai, Torwaldok jakin egingo din.

KRISTINA.—Sinistu idan Nora. Biontzat obe dezute.

NORA.—Bañan ik ez dakin guzia. Gezurrezko firma bat ere badiñat jarria.

KRISTINA.—Jainko maitea!!! Zer dion?

NORA.—Orain adi zan Kristina. Entzun zan au ondo: testigu egin bear didan.

KRISTINA.—Testigu? Zertan?...

NORA.—Ni txoratuko ba-nintz... ta gerta ditekena den...

KRISTINA.—Nora!

NORA.—Ez bearren bat gertatuko balitzaida..., eta emen ez barenngo...

KRISTINA.—Nora, Nora burutik egin al zain?

NORA.—Erru guzia bere buru gain artu nai lukenen bat izango ba-litz...

KRISTINA.—Baña, nola uste dezaken?...

NORA.—Orduan Kristina gezurra dala testigutzan aitortu bear den. Ez naun erotu, nere kabaletan neon ta auxe esaten diñat: iñortxok ere etzuala jakin nik bakarrik egin niñan, bakarrik egin niñan, bakar-bakarrik. Ondo gogoan artu zan ori.

KRISTINA.—Etzaidan aztuko, baña etzekiñat...

NORA.—A, nola jakingo den, ba? Gauz arrigarri bat gertatzera zijoan.

KRISTINA.—Arrigarria?

NORA.—Bai, Kristina, baña izugarria den. Eliken orrelakorik gertatu bear; eztiñat nai ezta iñola ere.

KRISTINA.—Krogstad'ekin itzegitera natxian oraintxe.

NORA.—Ez adi joan. Gaizki ibilliko intzanake.

KRISTINA.—Izan unan garai bat neri atsegin ematearren edozer gauza, danik eta zailena ere egingo zukeana.

NORA.—Ark?

KRISTINA.—Nun bizi den?

NORA.—Zertzekiñat, ba, nik? (*Patrika miatzen du*). Ementxe zeukanat aren tarjeta. Baña eskutitza...

HELMER.—(*Barrundik atea joaz*). Nora.

NORA.—(*Karraxi bat bildurrez egiñiz*). Zer da, zer bear dezu?

HELMER.—Etzaitte bildurtu emakumea, ezin giñezkela sartu, atea giltzatu egin dezu-ta. Soiñekoa proatzen ari al zera?

NORA.—Bai, bai, alaxe ari naiz. Ikusiko dezu zeihen polita egongo naizen, Torwaldo...

KRISTINA.—Bertan bizi den oso. Kale onen kantoian.

NORA.—Bai, bañan zertarako joan? Galdu gaitun, eskutitza buzoian zegan.

KRISTINA.—Ta giltza senarrak al du?

NORA.—Bai, beti.

KRISTINA.—Krogstad'ek eska zezaken eskutitza iñork irakurri baño len, aitzakiren bat billatuko din artarako.

NORA.—Baña Torwaldok oitura duanez oraintxe din garaia...

KRISTINA.—Bitartean joan akio bere gelara. Ni etorriko naun al dedan azkarrena. (*Bijoa itxumustuan eskaratzeko atetik*).

X AGERRALDIA

NORA, HELMER TA GEROXEAGO RANK

NORA.—(*Helmer"en atera inguratzen da, irikitzen du ta barrura begira*) Torwaldooo.

HELMER.—(*Barrundik*). Tira ba, azkenian sartu gindezke. Atoz Rank ikusi dezagun... (*Agertzen da*). Bañan, zertan giñan ba?

NORA.—Ze, Torwaldo maitea!!

HELMER.—Rank'ek esan didanez soifneko zoragarri bat ikusi bearean giñan.

RANK.—(*Azaltzen*) Nik ala uste nuan, baña ikusten detanez oker nengoen.

NORA.—Zearo. Biar arte ez nau iñork ikusiko nere apaingarri guziekin.

HELMER.—Bai arpegi txarra daukazula, Nora. Dantzan trebetzen geiegi nekatu al-zera?

NORA.—Oraindik ez naiz aritu-ta.

HELMER.—Eztago beste erremediorik.

NORA.—Bai Torwaldo bai. Ari bear nuen baña zu gabe ezin det pauso bat eman, zearo aztu zait.

HELMER.—Ez dio ajolik lagunduko dizugu.

NORA.—A bai? Orratik azkenian nerekin egoteko beta ba-dezu! Agintzen al didazu? Ain larri nagi! Billera ori... gaur gabean utzi itzazu negozio guztik. Nai dezu?

HELMER.—Bai agintzen dizut. Gaur gabean zuk nai dezunerako naukazu... txoliña. A, bai, lenago gauz bat ikusi bear det. (*Eskaratz aldera abiatzen da*).

NORA.—Zertara zoaz?

HELMER.—Kartak etorri ote diran ikustera.

NORA.—Ez, Torwaldo ez zaite joan.

HELMER.—Zer ba?

NORA.—Ez dira etorri, nik esaten dizut!

HELMER.—Utzi idazu ikusten. (*Pauso bat aterutz ematen du*). (*Nora pianora jartzen da ta tarantela jotzen ari*). (*Helmer Nora'ri entzuteko geldituz*). A!

NORA.—Gaur zurekin ensaiatzen ez ba-det biar ez det dantzatzerik izango.

HELMER.—(*Nora'gan inguratuz*). Benetan orren bildur al zera?

NORA.—Bai orixe, bildurrez aidean nago. Ari gaitean oraintxe bertan, oraindik ba-daukagu beta maiean exeri arte. Jarri zaite or. Torwaldo ta jo zazu. Erakutsi idazu, kontzejuak eman bestetan bezela.

HELMER.—Beno, ortaraño leiatzen zeran ezkerro asi gaitezen ba (*Exertzen da pianoan*). (*Kutxa bat irekitzen du; pandereta bat eta koloretako txamarra ateratzen ditu. Salto bat egiñaz erdi-erdian jartzen da*). Tira! Jo zazu, dantzan astera noa-ta. (*Helmer'ek jotzen du ta Norak dantzatu*). (*Rank Helmer'en atzean bego Nora'ri begira*).

HELMER.—(*Joaz*). Astiro, astiro.

NORA.—Ezin det.

HELMER.—Ez orren arin.

NORA.—Orixeko bear da, ba.

HELMER.—Ba, ez dezu ondo egiten.

NORA.—(*Parrez ta pandereta dantzatzuz*). Ze esaten nizun nik?

NORA.—Utzi idazu neri piano jotzen.

HELMER.—Bai gizona. (*Altzatuaz*). Orrela obeto zuzendu al izango det. (*Rank exertzen da pianora ta jotzen du, Norak gero*).

ta sutsuago iñori kasorik egin gabe dantzan. Helmer'ek tximinik ingurutik aldian bein zerbait esaten dio baña berak ez dirudi entzuten duanik. Dabilela mototza askatzen zaio ta illeak bizkarrean bera erortzen. Ez da oartzen ta dantzari jarraitzen du). (Kristina sartzen da).

XI AGERRALDIA

LENGOAK KRISTINA TA GERO ELENA

HELMER.—(Arriturik gelditzen da). Oh!!...

NORA.—Txoroaldi betebetean arrapatu naun Kristina.

HELMER.—Baña Nora biotzekoa, bizia ortan ba-zijoakizu bezela ari zera dantzan.

NORA.—Alaxe da izan ere ta...

HELMER.—Geldi Rank! Erotu egin dala dirudi. Gelditzeko!
(Rank'ek uzten dio piano jotzeari eta Nora bat-batean gelditzen da.)

HELMER.—(Nora'ri). Ez nuan asko uste, erakutsi nizun guzia aaztu zaizu...

NORA.—(Pandereta tireaz). Orra ba, ikusten dezu.

HELMER.—Iñork zuzentzearen premi aundia daukazu.

NORA.—Orixe bear detala, ta zuk zuzenduko nauzu azkeneraño Torwaldo. Agintzen al-didazu?

HELMER.—Bai emakumea, izazu nigan usteon.

NORA.—Ez gaur eta ez biar ez dezu nigan bestetan pentsa bear; ezta eskutizik iriki ere; ezta buzoia ere.

HELMER.—Bueno ba, berriz ere gizon orren bildurra.

NORA.—Bai, pixka bat bai.

- HELMER.—Arpegian antzematen dizut Nora, ta seguru asko aren kartaren bat egongo da or.
- NORA.—Eztakit... ba-diteke, baña orain ezta irakurri bear. Ezte-dilla trabarik jarri gu bion artean alik eta au dana bukatu arte.
- RANK.—(*Helmer"eri aparte*). Etzaiozula gogor egin.
- HELMER.—(*Gerritik besoarekin elduz*). Bueno ba, umea, zuk nai dezuna egingo degu: bañan biar dantzak bukatzean...
- NORA.—Orduan zure esku izango zera.
- ELENA.—(*Eskubiko atetik*). Maia jarria dago etxeoandre.
- NORA.—Ekarzazu txanpaña, Elena.
- ELENA.—Bai andre, oraintxe. (*Bijoa*).
- HELMER.—Hola! Jan-pesta degu dirudinez.
- NORA.—Jai eta jan-pesta biar arte. (*Neskameari deituz*). Ta al-mendra batzuk ere bai Elena; batzuk ez, asko obe. (*Torwaldori*) Beingoa ez da egunero.
- HELMER.—Ori da ori, Ola guztatzen zait neri. Ez bildurrez aidean. Oi-bezelakoa izan bear dezu, nere larratxori kantaria.
- NORA.—Bai, Torwaldo, bai. Baña zoaz pittin batean ta zu ere bai Rank. Ta ik Kristina, lagundu idan txima oek orrazten.
- RANK.—(*Helmeri aparte jan-tokira doazela*). Ta... ze? Joera auek ezer bereizirik igarri-arazten al-digute?
- HELMER.—Ez gizona ez. Len esan dizutan umekerizkio izu ori bes-terik ezta (*Bijoaz eskubitik*).
- NORA.—Ta ze?
- KRISTINA.—Kanpora joan dala.
- NORA.—Arpegian antzeman diñat.
- KRISTINA.—Biar gauerako omen zetorren. Lau letra utzi ziz-kionat.
- NORA.—Ez unan egin bear. Datorrena datorrela. Izuaren zai ego-teak ere atsegin ematen din!

KRISTINA.—Ze espero den, ba?

NORA.—A... ez naken konprenituko. Oa aiengana. Ni ere banatxian belaxe. (*Bijoa*).

XII AGERRALDIA

NORA TA GERO HELMER

NORA.—(*Apur batean bego zirkiñik egiteke, bere baitara biltzeko bezela. Gero erlojuari begiratzan dio*). Bostak. Zazpi ordu gauerdira, ta beste ogeita lau biarko gauerdira. Ordurako tarantela dantzatua izango det. Ogei ta lau ta zazpi? Ogeita amaika orduko bizia zeukanat.

HELMER.—(*Eskuiko atean*). Baña ze ari da larratxoria?

NORA.—(*Besoetara etzatzan zaio*). Emen naukazu!!!

Z A P I A

III garren EKINALDIA

Lengo irudi-toki bera. Maia, exerlekuak ta sofa erdi-erdian jarriak daude. Antekamarako atea zabalik. Musika entzuten da ta dirudinez goiko bizitzatik dator.

I AGERRALDIA

KRISTINA TA GEROAGO KROGSTAD

(Kristina mai inguruan exerita bego, liburu bat eskuetan duela. Aldian bei atera begiraten zorrotz ta adi-adi jartzen da.)

KRISTINA.—*(Erlojuari begiratzuz).* Ez dator ta ordua pasia da orratik. Alare... *(Adi adi jartzen da berriz).* A... bera da. *(Eska- ratzera joaten da ta poliki-poliki irikitzen du kanpoko atea. ixil-mixilka).* Sartu zaite; bakarrik nago.

KROGSTAD.—*(Atean).* Zure eskutitz bat artu det. Zer bear didazu?

KRISTINA.—Bear-bearrezkoa det zurekin itzegitea.

KROGSTAD.—A, bai? Ta ementxe izatea ere bear-bearrezkoa alzan?

KRISTINA.—Ezin zindudan nere etxera deitu, ez baitu izkutuko aterik. Atoz onuntz biok bakarrik egongo gera. Helmer enekoak dantzan dira bigarren bizitzan.

KROGSTAD.—*(Sartzuz)* Ara... *(Arrituz).* Helmer'enekoak dantzan al dira gaur gabean?

KRISTINA.—Zergaitik ez dira izango, ba?

KROGSTAD.—Bai, bai.

KRISTINA.—Itzegin bear degu, Krogstad.

KROGSTAD.—Gu biok? Alkarri ze esanik ba al-degu oraindik ere?

KRISTINA.—Gauz asko.

KROGSTAD.—Enuan beñere usteko.

KRISTINA.—Zuk ezpanauzu ondo konprendi iñoiz ere.

KROGSTAD.—Gure arteko gora-berak konprenditzen etzan burua asko nekatu bearrik. Sarri gertatzen dira orrelakoak. Biotzik ez duan neskatzak kalabazak ematen dizkio senar-gaiari beste bat ohea inguratzen zaionean.

KRISTINA.—Biotzik ez detala uste dezu ortaz? Neri etzitzaidala kosta uste al-dezu zurekikoak bukatzea?

KROGSTAD.—Itxurak ala ziran.

KRISTINA.—Benetan sinistu al dezu, Krogstad?

KROGSTAD.—Ola izan ezik, zergatik idatzi zenidan, ba, tankera artan.

KRISTINA.—Besterik ezin nualako. Gure artu-emanak desegitera erabaki nuan ezkerre zure biotzetik niganako sentimentu danak atera bear nituan.

KROGSTAD.—(*Eskuari eragiñaz*). A... ori da... ta dana diru zikin pixka bategatik...

KRISTINA.—Konturatu zaitte nik orduan ama zaarra ta bi anai txiki mantendu bear nituela. Ezin gindezken zure zai egon, artean noizbait izateko esperantza besterik etzenduen-da.

KROGSTAD.—Ala balitz ere, zuk etzenduen eskubiderik beste bategatik ni zapuztatzeko.

KRISTINA.—Ori ez dakit. Nere buruari amaika aldiz galdetu diot orixe.

KROGSTAD.—(*Ixillago itzegiñaz*). Zu galdu zindudanean uste nuan, anka azpiko lurra ere palta zitzaidala. Begira, itxaso zabalean, ol zar bati elduta ur-gañean doi-doi dagon gizona nauzu.

KRISTINA.—Bear bada laister etorriko zaizu bizirik aterako zaitun txalupa.

- KROGSTAD.**—Inguratu zitzaidan bañan zuk etorrita kendu didazu.
- KRISTINA.**—Nik ez det ortan zer ikusirik izan, Krogstad. Gaur arte jakin ere eznekien zure ordez zure lekura sartzen nintzanik Bankura.
- KROGSTAD.**—Ala izango da, zuk ala diozu-ta; baña orain dakizun ezkeru zergatik ez dezu zapuztu ta puztuz uzten?
- KRISTINA.**—Ez, zuretzat ala ere alper-alperrik izango litzakelako.
- KROGSTAD.**—Ba... dana-dala, ni zure larruan ba-nengo ez nuke artuko.
- KRISTINA.**—Nik buruz jokutzen ikasi det. Bearrak erakutsi dit, nere bizitzan.
- KROGSTAD.**—Ba, neri bizi-bearrak zenbaiten itzetan ez sinisten erakutsi dit.
- KRISTINA.**—Ikaskizun ederra da ori. Ta iñoren egiteetan sinisten al-dezu?
- KROGSTAD.**—Nik ba-dakit zergaitik dioten.
- KRISTINA.**—Ni ere ol zaar bati eldu eziñik ia itoan nabil. Ez daukat nori lagundurik norengatik jardun, iñor nere bearrean dagonik.
- KROGSTAD.**—Zeorrek nai izandu dezu.
- KRISTINA.**—Ez nuan aukeratzetik izan.
- KROGSTAD.**—Nora zoaz azkenerako edo zer esan nai dezu?
- KRISTINA.**—Gaizki al derizkiozu biok itokarrean gauden ezkeru alkarri eskua eman ta lagunduko ba-genio?
- KROGSTAD.**—Zer diozu?
- KRISTINA.**—Ez al da obe alkarri ola kentzen jardun bearrean, biok ol berari eldu ta alkarri laguntzea?
- KROGSTAD.**—Kristina!!!
- KRISTINA.**—Zergatik etorri naizela uste dezu, ba, uri ontara?
- KROGSTAD.**—Baña nitzaz oroitu ote-zera, ba?
- KRISTINA.**—Lan egin bear det biziko ba-naiz. Nere bizi guzian, txiki-txikitandik, gogoratu nezaken guzian lanean aritu naiz.

Nere poz iturri aundiena ta bakarra orixe zan: Ta orain bakar-bakarrik nago munduan ta utsune izugarria nabaitzen det, neregatik ta neretzat bakarrik lanean aritzea gogaikarria da arrunt. Esaidazu Krogstad, ia zeñengatik eta zertarako lanean ari bear detan.

KROGSTAD.—Ez dizut sinisten. Emakumearen arrokeria besterik ez-ta ori.

KRISTINA.—Ikusi al-nauzu iñoiz arrottuta?

KROGSTAD.—Esan dezun guzia egiteko kapaz al ziñake? Ba al-dakizu nolakoa izan naizen?

KRISTINA.—Bai.

KROGSTAD.—Ba al-dakizu ze fama daukaten ta nitzaz ze gauza esan dituzten?

KRISTINA.—Bai, aixtian ondo asko oartu naiz. Gañera zuk uste dezu, nik utzi ez ba-zindudan, etzendula zure izatea zikin-duko.

KROGSTAD.—Bai, ori bai egia dala.

KRISTINA.—Ta ezin al-diteke garbitu?

KROGSTAD.—Bañan Kristina, konturatzen al-zera ondo, zer esaten didazun? Baietz esango nuke zure arpegia ikusi-ta. Beraz, ba-dezu korajea?

KRISTINA.—Nik baten-baten ama izateko premia daukat ta zure semeak ama bat bear dute. Gu biok, berriz, bata-bestearenganako bultzaizua nabaitzen degu. Nik oraindikan, zure barruan bizi dan gizon orrengan ba-det sinismena, Krogstad... zurekin ez nau ezerk izutuko.

KROGSTAD.—Eskerrikasgo, Kristina, eskerrikasko. (*Alkarri eskua ematen diote*). Orain munduaren aurrean lokatzetatik atera ta burua tentetu bear det, ta aterako naiz! A... bañan aaztuta nengoan... (*Musika tarantela jotzen entzututen da.*)

KRISTINA.—Ixo! (*Entzunaz*). Ixo, tarantela! Zoaz, zoaz aguro!

KROGSTAD.—Zergaitik?

KRISTINA.—Ez al-dezu aditzen musika? Dantza-aldia bukatu da ta orain etorri egingo dira.

- KROGSTAD.—Bai, ba-noa, ba. Alperrik izango litzake gañera... Zuk eztezu jakingo noski Helmer'en aurka ezer egin detanik?
- KRISTINA.—Bai, dana dan bezelaxe dakit, Krogstad.
- KROGSTAD.—Ta alare ba-dezu korajea...
- KRISTINA.—Bai ba-dakit zertaraño iritxi diteken zu bezelako gizon bat zearo etsitzen duanian.
- KROGSTAD.—A! egin detana desegin al ba-neza!
- KRISTINA.—Ba, desegin zenezake, zure eskutitza oraindik buzoian dago.
- KROGSTAD.—Ziur al zaude?
- KRISTINA.—Bai, bañan...
- KROGSTAD.—(*Arpegiz-arpegi begiratuaz*). Zertan zabilta? Kosta ala kosta zure laguna Nora salbatu nai al dezu? Ala balitz obe zenduke garbi-garbi aitortu! Ala al-da?
- KRISTINA.—Ez gutxiagorik ere.
- KROGSTAD.—Alare! Orduan ementxe itxoingo diot Helmer'i, nere eskutitza jaso egin nai detala esateko, ni lanetik bota nauen kontua besterik ez tala-ta... eztauka irakurri bearrik ta... emateko esango diot.
- KRISTINA.—Ez Krogstad, ez, etzazu kartik eskatu.
- KROGSTAD.—Baña ez al-nauzu ortarakoxe gaur onera ekarri?
- KRISTINA.—Azkenengo ogeita lau ordu auetan, gauza arrigarriak gertatu dira emen ta Helmer'ek dana dan bezela jakitea komeni da. Gauzak diran bezela alkarri adierazi dezaizkiotela. Alkarri ixil-gordeta ibiltzea onek bukatu bear du.
- KROGSTAD.—Zure kontu artzen ba-dezu... Bañan dana-dala, bada nik egin dezakedan zerbait, eta lenbailen egitea komeni da...
- KRISTINA.—(*Entzunaz*). Aldegin zazu! Zoaz! Dantza bukatu ta ez gaude seguru emen.
- KROGSTAD.—Beean itxoingo dizut.
- KRISTINA.—Ondo da. Etxeko ataraño lagunduko didazu.
- KROGSTAD.—Sekulan ez naiz izan onen zorioneko! (*Atariko atetik dijoa*).

II AGERRALDIA

KRISTINA, GERO HELMER TA NORA

KRISTINA.—(Irudi tokia txukuntzen du pittin bat, ta bere abrigoa ta sonbreroa prestatzen.) Au etorkizuna! Zerua iriki zait! Ba-det zeñentzat lan egin, ba-det zertarako bizi, ba-det famili, ba-det zaindu bearra. Berriro bizitzen astera noa. (Entzunez). Ba-datoz. Aguro abrigoa. (Artzen ditu sonbreroa ta abrigoa. Helmer ta Nora'ren abotsa entzuten da. Nora Napolitana jantziaz ta txal'arekin, bortxatua balitz bezela sartzen da, Helmer'ek beartuta, onek frak jasten du ta domino bat buruan.)

NORA.—(Atean sartu nai ezik). Ez, ez, eztet sartu nai, berriz gora noa ni, ez det orren azkar etxeratu nai.

HELMER.—Tira, tira, zer dezu nere biotzeko Nora?

NORA.—Mesedez Torwaldo, mesedez eskatzen dizut, beste ordu bete bakarrik.

HELMER.—Ezta miñutu bat ere, Nora. Ba-dakizu zertan geratu giñan. Sar zaite emen oztu egingo zera-ta. (Bortxatzen du sartzera.)

KRISTINA.—Gau on.

NORA.—Kristina.

HELMER.—Ara, zu al-ziñan? Nolatan emen onen berandu?

KRISTINA.—Barkatu zaidazute, baña ainbesterañoko gogoan neukan Nora jantzi orrekin ikusteko...

NORA.—Ta dantza garai guzian emen egon al aiz nere zai?

KRISTINA.—Bai, zoritxarrez, oso berandu etorri naun, gora igoak ziñaten eta... eztiñat aldegin nai izandu ikusi gabe.

HELMER.—(Nora'ri txal'a kenduz). Orduan begiratu iozu ondo. Uste det merezi duala-ta. Zoragarri dago! Ez al da ala, andre?

KRISTINA.—Txamangarria, bai orixe.

HELMER.—Arrigarri ederra! ez al da ala? An goian ere alaxen zioten danak. Baña bai setatsua umea! Ez zuala etorri nai, eta ez zuala etorri nai. Sinistu nai al-didazu ia beartu egin bear izan detala dantzatik ateratzeko!

NORA.—A, Torwaldo, damutu bear zaizu oraindik beste ordu erdibat bederen ez utzia!

HELMER.—Kontuak atera itzazu andre. Tarantela dantzatu du ta danak eskuak apurtu bearrean txalo jo diote, merezi ere bazun bai. Ta ondoren, an utzi bear al-nuan? Ortarakoxe nengon neroni? Artu det besoetan nere Kapriko neskatil polita ta jendeari ezker-eskubitara agur egiñaz, kea bezin aguro izkutatu... esan oi dan bezela. Olakotan jendea ao zabalik uzteko bear bearrezkoa da olaxe izkutatzea, andre, ta ezin ori Nora'ri buruan sartu. Uf! Bero dago ementxe! (*Domino botatzen du alki gañera ta despatxuko atea irikitzen du*). Ara, ez al-dago argirik? A, izan ere, barka zaidazu (*sartzen da ta bi bujia piztutzen ditu*).

NORA.—(*Ixil-mixilka ta presaka*). Zer da?

KRISTINA.—Itzegin diñat berarekin.

NORA.—Ta?

KRISTINA.—Nora... esan egin bear dion dana ire senarrari.

NORA.—(*etsipenez*). Ba-netxekiñan.

KRISTINA.—Etzan Krogstad'en bildurrik izan, baña itzegin bear den.

NORA.—Eztiñat txintik esango.

KRISTINA.—Orduan kartak itzegingo din ire orde.

NORA.—Eskerrik asko, Kristina, orain ba-zekiñat zer egin bear detan. Ixo, ixo...

HELMER.—(*Sartuaz*). Ikusi al-dezu, ba, ondo andre?

KRISTINA.—Bai, orain lasai joan nindeke.

HELMER.—Orratx, zurea al-da lantxo au?

KRISTINA.—A, bai, eskerrik asko, aztuta ninjoan.

HELMER.—Galtzerdi egiten aritzen al-zara?

KRISTINA.—Bai.

HELMER.—Obe zenduke bordatzen ari.

KRISTINA.—Zer ba?

HELMER.—Politagoa. Begira, zapia ezkerrean artzen da... ola... ta eskubiarekin orratza eramaten da... olaxe. Ikusten al dezu ze bira luxe-mear egiten dan? Ez al-da polita?

KRISTINA.—Enuke ezetzik esango.

HELMER.—Galtzerdia egitea berriz beti da itxusi. Bi besoak gorputzari erantsiak ta orratzak beti ere goitik-bera ta goitik-bera dijozela... txinoen lantegia dirudi! A, bai bizia zala gaur eman diguten txanpaña!

KRISTINA.—Gabon, Nora, ta etzaitela izan setatsu!

HELMER.—Ederki esana, andre.

KRISTINA.—Gau on, direttore jaun!

HELMER.—(*Aateraño lagunduz*). Gabon, gabon. Bidea ba-dakizu, noski Nik pozik... baño ain urrean dago!... (*Kristina joaten da ta Helmer'ek atea ixten du.*)

III AGERRALDIA

HELMER TA NORA

HELMER.—Eskerrak aldegin duala! Gogaikarri xamarra da andre ori!

NORA.—Ez al zaude nekatua, Torwaldo?

HELMER.—Ez ta batere.

NORA.—Ez al dezu logalerik?

HELMER.—Ezta izpirik ere. Sekula baño erneago nago. Ta zuk? Zu bai nekatua ta logaletua zaude.

NORA.—Bai, oso nekatua nago ta berealaxe lo artuko det.

HELMER.—Ikusten dezu, nola nuan arrazoi, dantzalekuan ez gelditzeko.

NORA.—Zuk beti dezu arrazoi.

HELMER.—(*Kopetan muxu emanaz*). Tira, larratxoria asi da tajuz itzegiten. Aizu, ta oartu al zera zeñen kontentu zebillen Rank gaur-gauean.

NORA.—Bai? Eztet itzegiteko egokierarik izan.

HELMER.—Nerekin ere ez du itz asko trukatu bañan aspaldian ez nuan ikusi orren umore onez (*pitin batean begiratu ta urratzen zaio*). Bai ederra dala nor-bere etxera itzultzea, zurekin bakarrik egotea...! O! bai andre polit eta lilluragarria zaudela!

NORA.—Etzaidazu orrela begiratu, Torwaldo.

ELMER.—Ez diot ba begiratu nere altxorrik maiteenari!! Izar au nerea da, nerea bakarrik, nerea oso osorik!

NORA.—(*Mayaren beste aldera aldeginaz*). Etzaidazu orrela itze gin gaur gabean!

HELMER.—Oraindikan dantza-soñua borbor dabilzu odolean ta ikusten detanez, orrek oraindik lilluragarriago egiten zaitu! Ara, ba dijoaz gonbirauak (*ixilago*). Nora, laister etxea ixiltasunean geldituko da.

NORA.—Nik ala uste.

ELMER.—Bai, ezta? Biotzeko Nora! Gaur gabean bezala, lagunartean gabiltzanean ba aldakizu zergaitik itzegiten dizudan ain gutxi, zergatik egoten naizen zugandik urrun, aldian bein lapurretan bezela begiraka bat boteaz? Ba dakizu zergatik? Ba... zu nere ixilpeko maitalea, iñortxok ez dakian nere gordeko andregai xamurra zerala pentsatzea gustatzen zaitezako.

NORA.—Bai, bai; ba-dakit zure pentsamentu guziak neretzako dirala.

HELMER.—Ta irtetzerakoan, zure bizkar guri ta bigun orretan txaketa jartzen dizutenean, pentsatzen det nere emazte berria zerala, eztaietatik gatozela, lenbiziko aldiz nere etxera zakarzkidala ta azkenik biok bakarrik egongo gerala... Biok

bakarrrik gaude nere edertasun guziz ikarakoia! Gau-jai guzian zure antsian egon besterik ez det egin. Dantzan zebiltzalarik zure mugimentu zirikagarriak ikusi ditudanean, odola berotzen asi zait, irakin dit eta ezin nuan geiago burutu ta itsumustuan ekarri zaitut oneraño.

NORA.—Aldegidazu, Torwaldo. Utzi zaidazu. Ezdet nai ori.

HELMER.—Ara berriz! Iseka egiten didazu. Eztezula nai diozu? Ez al naiz zure senarra? Ez al zera nere andratxo polita? (*kanpoko atea jotzen dute*).

NORA.—(*Ikaratuta*). Aitu al dezu?

HELMER.—(*Ezkaratzera joanaz*). Zein da?

IV AGERRALDIA

LENGOAK ETA RANK

RANK. (*Barrendik*). Ni naiz, sartu al-ninteke ixtan baterako?

HELMER.—(*Sumindua*). Ze bear ote-du orain? Ba-noa, ba-noa (*irikitzen dio*). Estimatzekoa da gure ate parean pasatzen zeran guzian kaso egitea.

RANK.—Zure itz otsa entzun det, eta pittin batean sartu bear detala bururatu dit. Auxe leku goxo ta epela! Pake gozoan eta ondo bizi zerate. Zuek bi zorioneko!

HELMER.—Zuk ere gaur illuntzeko dantzaldian gustora zenbiltzala ematen zendun, ba.

RANK.—Bai gizona, izugarri! Ta zergaitik gozatu ez bizia al danean ta al-dan arte beintzat?... Ardoa aparta zegon.

HELMER.—Batez ere, txanpaña.

RANK.—Ala ere konturatu al zera? Erruz edan det.

HELMER.—Torwaldo'k ere asko edan du gaur gabeen.

RANK.—Bai?

HELMER.—Nora olakotan ain espeziala; berezia, jartzen da...

- RANK.—Arrapa! Zergatik ez gabean gozatu, egun guzia lanean ondo aprobetzatuta gero?
- HELMER.—Ondo aprobetxatu? gaur zoritxarrez, ez ninteke ortaz asko arrotu.
- RANK.—(*Bizkarrean joaz*). Ni bai, ba.
- NORA.—Rank jauna, gaur zure mediku jakintza ortan gauza berriren bat ikasi dezu?
- RANK.—Orixe, ba, orixe.
- HELMER.—Au ere ba-degu? Noratxo, mediku-jakintzan gauza berriak ikasteaz mintzo.
- NORA.—Ta ikasi dezunagatik zorionak eman bear al-dizkizugu?
- RANK.—Noski, ba. Bai sendagillearentzat eta bai gaxoarentzat onen-onena gauza ziur jakitea da.
- NORA.—(*Biziki, begiratu zorrotz bat botatzen dio*). Ziur al-dakizu?
- RANK.—Bai, ba-dakit ziur. Ta oinbeste ikasi ezkeru, ez al nuen, ba, eskubiderik gau-pesta au alai gozatzeko?
- NORA.—Bai, jauna.
- HELMER.—Nik ere ala uste det; biaramonean damutu bear ez ba-zaizu beintzat.
- RANK.—Bizitzan zertaz ezta damutzen?
- NORA.—Jauna... zuri maskarak atsegin izango zaizkizu noski?
- RANK.—Bai, batez ere jantzi arrigarriekin diranean.
- NORA.—Esaiguzu, ba, zertaz jantziko giñake zu ta ni urrengo maskarak artzen ditugunean.
- HELMER.—Ara beste txoroa, berriz! Dagoneko beste dantzaldi batean pentsatzen.
- RANK.—Zu ta ni? Esango dizut, ba. Zu maskotaz jantzi ziñezke.
- HELMER.—Bai, baña ze maskota-modu? Ola poliki emango lioken bat...
- RANK.—Zure andrea agertu liteke egunero ikusten degun bezelaxe ere...

HELMER.—Ori da arrazoia! Bai, ta zu? Bururatu al zaizu nola jantzi ziñezkean?

RANK.—Bai gizona, ori erabakia daukat.

HELMER.—Jakin al-diteke?

RANK.—Urrengo dantza-aldian ikusi-ezina izango naiz.

HELMER.—Berriketa oiekin al-zatoz orain?

RANK.—Bai-da kapelu aundi bat. Ez al-dezute beñere entzun badala sonbrero aundi bat persona ikusi ezin ditekela uzten duana? Ba, jazten du batek buruan ta kito! ez du iñork ikusten.

HELMER.—(*Parrari eutsi eziñik*). Bai, bai ala izango da.

RANK.—Bueno! zertara etorri naizen aztuta nengon, Helmer; emaidazu zigarro puru bat, zure abano oietako bat.

HELMER.—Bai gizona (*eskeintzen dio*).

RANK.—(*Bat artuaz*). Eskerrikasko.

HELMER.—(*Pospolo bat piztuaz*). Tori sua.

RANK.—Eskerrikasko. (*Piztutzen du*). Ta orain agur.

HELMER.—Agur, agur adiskide.

NORA.—Gabon ta ondo lo egin.

RANK.—Berdin, ondo lo egin zuek ere ta eskerrikasko suagatik (*buruari eragiñaz agurtu bitza ta bijoa*).

V AGERRALDIA

HELMER TA NORA, GEROAGO ELENA

NORA.—(*Ixil-xamar*). Geitxo edan du.

HELMER.—(*Beste zerbait pentsatzen ari balitz bezela*). Ba-liteke. (*Helmer patrikatik giltzak atera ta eskaratzera sartzen da.*)

NORA.—Zertara zoaz, Torwaldo?

HELMER.—Buzoia ustutzera. Goraño betea da, ta biar goizean izparringiak ez dira kabituko.

NORA.—Gaur gauean lanean aritu bear al-dezu?

HELMER.—Bai orixe! Zer da au? Zerralla beartu dute.

NORA.—Zerralla?

HELMER.—Bai, bat-edo-bat ibili da emen. Neskameak ez dute, ba, sekula olakorikan. Jostarratz puska bat dago emen eta illea. Nora, ille au zurea da...

NORA.—(Biziki). Bear ba-da aurrak...

HELMER.—Oitura txar ori kendu bear didazu. Alare! ireki det beintzat. (*Ustutzen du buzoia ta deika*). Elena... Elena!! Itzali zazu sarrerako argia. (*Badator eskuan kartak dituala ta ezkaratzako atea ixten du*). Ara ikusten duzu zenbat zeuden. (*Sobrerera begira*). Zer da au?

NORA.—(*Txuriaz dago*). Eskutitz ori. Ez, ez, Torwaldo!

HELMER.—Bi tarjeta Rank'enak.

NORA.—Medikuarenak?

HELMER.—(*Begiratzuz*). Bai, Rank sendagillearenak. Gain-gaiñean zeuden... orain irtetzerakoan utziko zituan.

NORA.—Ezer jartzen al-dute?

HELMER.—Ez. Gurutze aundi bat izenaren gañean. Ara. Broma zatarra da, ba! Bere eriotzaren berri emango ba-ligu bezelaxe.

NORA.—Alaxe ematen digu-ta.

HELMER.—Zer? Zer dakizu? Zerbait esan al-dizu?

NORA.—Bai, orrek esan nai du bein-betiko gugandik agurtu dala. Bere burua etxean jartzera dijoa iltzeko...

HELMER.—Gizajoa! Ba-nekien ezin zitekeala luzaroan bizi, baña orain bat-batean... ta pizti eritua bezela zokoan gorde nai du.

NORA.—Gertatu bear dun ezkeru, ixilik eta gordean gertatzea obe da. Ez al-derizkiozu, Torwaldo?

HELMER.—(*Paseatuz*). Etxekoa gendun. Ezin zait buruan sartu galdu dugunik. Bere oñaze ta bazterrean bizi bearrekin gure etxeko alaitasunaren illun unea zan... Zer egingo degu, ba. Bear bada obe da beretzat beintzat (gelditzen da)... A... nere biotzeko andretxoa! beñere etzaitut bear ainbat estutuko! Begira Nora ia-ia naiago nuke arrixku aundi batean jarriko ba-ziaña, nik nere bizia nere zañetako odola, naizen guzia zure alde arrixkatzeko.

NORA.—(*Askatzen da ta abots irmoz ta erabakiz*). Ikusi itzazu eskutitzak, Torwaldo.

HELMER.—Ez, ez..., gaur gauean ez. Zurekin egon nai det, nere emazte maite!

NORA.—Zure laguna il-zorian dagola jakinda?

HELMER.—Bai, arrazoi dezu. Biotza illundu digu. Eriotzaren errañua jarri da gu bion artean ta banakatzen gaitu. Aztutzen alegiñak egin ditzagun. Aztu arte goazen, ba, bakoitza bere gelara.

NORA.—(*Lepotik eltzen diola*). Gabon, Torwaldo..., gabon!

HELMER.—(*Kopetan muxu ematen dio*). Gabon larratxori kantari. Lo egizu pakean. Eskutitzak irakurtzera noa. (*Bere gelara sartzen da kartak eramanez ta atea ixten du.*)

NORA.—(*Ingurumaria eskuz miaketan dabil, begi zuriz gora ta ola Helmer'en dominoa topatu ta gañetik jazten du ta erdi-karraxika abotsa ebakiz dio.*) Geiago ez det ikusi nai beñere, bein ere ez!!! Aurrrak ere ez sekula-santun A! ura izoztua, leize zulo... beltza... ondorik ez... A... pasea ba-lego... Oraintxe artuko zuan ta irakurri. Ez oraindik ez. Agur Torwaldo..., agur seme-alabak! (*Ate aldera abiatzen da bizkor baña une ortantze Helmer'ek bere gelako atea irikitzen du indarrean ta karta eskuan duala azaltzen da.*)

HELMER.—Nora!

NORA.—(*Karraxi egiten du*). A...

HELMER.—Zer da au? Ba-aldakizu ze jartzen dun eskutitz onek?

NORA.—Bai, ba-dakit. Utziazu aldegiten! Utziazu irtetzen!

HELMER.—(*Eutsiz*). Nora zoaz?

NORA.—(*Askatu nairik*). Enazu salbatuko, Torwaldo.

HELMER.—(*Atzeratzen da*). Egia da ordun?... Egia dio eskutitz onek? Milla diabru!!! Ez, ezin diteke, ezin diteke.

NORA.—Bai, egia da. Munduko gauza guzien gañetik maitatu zaitut.

HELMER.—Ee? Utzi ditzagun txorakeriak.

NORA.—(*Pauso bat arengana inguratuz*). Torwaldo!!

HELMER.—Aluba! Zer egin den?

NORA.—Utziazu ateratzen. Zuk ez dezu nozituko nere erruz, zuri ez dizute nik egiñaren kargurik artuko.

HELMER.—Utzi panplña oiek! Etzera moituko emendik ta zeatz-meatz esango didazu zer egin dezun! Ze alukeri gero! Baño konturatzen al-zera zer egin dezun? esan zazu, konturatzen al zera?

NORA.—(*Norak, gero ta otzago begiraturuz otz-otzean dio*). Bai, orain konturatzen naiz zer garrantzi duten gauzak.

HELMER.—(*Aruntz ta onuntz astoraturuz dabilela*). Au esnatze izugarria! Zortzi urte oietan... nere poza, nere arrobidea... ta bitartean azal-uts, gezur-ontzi maltzur, areago, alu bat! Au itxuskeria, au biotz-ikara ta izu-laburra. (*Artu ta begira-begira dagokion Noraren aurrean geldituz*). Nik antzeman bear nion zer gerta zitekean. Aldez aurretik kontuak atera bear nitun. Zure aita alakoa izan da; aren antzeko atera zera zu ere. Jainkorik ez, bakerik ez, ta ezeren bildurrik ez. Zure gaztetako gora-berak estali ta burua, ederki nozitu det. Nik zure onagatik egin nuan ta au al-da zure ordaña?

NORA.—Bai, auxe da.

HELMER.—Nere zoriona txandu dezu ta nere etorkizuna ondatu. Ezin det pentsatu bildurrez aidean jarri gabe. Biotzik eta begirapenik gabeko gizon baten eskuetan utzi nauzu ta orain egin dezake nai duan guzia, nai duana eskatu, nai duana agindu ta nik txintik atera gabe egin bear. Orra ni ezer egin ezin dezakedala, desegindua ta lur joa emakume baten arinkeriagatik.

NORA.—Nik mundu au uztean libratuko zera.

HELMER.—Ba, etzazu txorakeririk esan. Zure aitak ere esaten zutuan ugari. Zer aurreratuko nuke nik, zuk mundu au uztearekin? Ezer ez. Ta bear ba, zurru-murrua zabaldu egingo litzake jende artean ta gañera bateon batek pentsa dezake nik bultza zaitudala, nik eragin dizudala. Ta au dana zuri zor dizut, zuri, ezkondu giñan ezkerero nere besoetan ibili zaitudan orri. Konturatzen al-zera orain zer egin dezun?

NORA.—(*Lasai ta otz-otzean*). Bai.

HELMER.—Arri ta zur egiñik gelditu naiz ta nere onera etorri eziñik nabil, baña egin bear da zerbait... (*itxoin aldia*). Erantzi zazu «domino» ori. Erazteko esaten dizut! (*itxoin aldia*). Gizon orri gustoa emateko era bat topatu bear det. Nola edo ala asunto au estali bear da. Eta gu... gu ezertxo ere pasa ez balitz bezelaxe... itxuraz beintzat, jakiña. Gaurtik aurrera ere, ementxe biziko zera; ori esan bearrik ez dago... baña aurrak ezitzea debekatua daukazu... ezin dezaket zure kontura utzi... A! orrela itzegin bear ainbeste maitatu detanari! ta oraindik ere... bueno, bukatu ziran kontu oiek, joan ziran pikuetara. Emendik aurrera ez dago pentsatzerik zorionekoak izaten, ondakiña salbatu, itxurak... (*kanpoko atean deitzen dute, Helmer astoratzen da*) Zer da ori? Orren berandu! Arraio madarikatua! Gizon orrek!... Gorde zaite, Nora! Esan zazu gaxo zaudela. (*Nora'k ez du zirkiñik ere egiten. Helmer atea irikitzeroa dioa*).

ELENA.—(*Erdi jantzian eskaratzetik*). Eskutitz bat etxeko andrea-rentzat.

HELMER.—Ekatzu. (*Karta artu ta atea ixten du*). Bai aretxena da; baña ez dizut emango. Nik irakurri bear det.

NORA.—Irakurri zazu.

HELMER.—(*Argira inguratuaz*). Bildurra ematen dit. Batak-bes-tea ondatu genezake. Ez, jakin bear det nik. (*Itxumustuan irikitzen du ta lerro batzuek irakurri, barruan datorren paper bati begiratzen dio ta pozik ¡aufa! oi u egiten du*). Nora! Ea berriz irakurri dezagun! Bai orixe! salbatu naiz! Nora, salbatu naiz!

NORA.—Ta ni?

HELMER.—Zu ere bai, jakiña. Biok salbatu gera. Ara ikusi zazu. Erreziboa itzultzen dizu. Sentitzen duala dio ta damutzen zaiola... zorionezko gertakizun batek bere bizi-modua zearo aldatzen duala ta... ba, ez dio ardura aundirik ze jartzen duan... Salbatu gera Nora! Salbatu gera. Gaurgero iñortxok ez dezaikezu gaitz egin! aufa! Nora! Lenbizi txikitu ditzagun paper txar auek. Utzi idazu ikusten... (Erreziboari begiratzen dio). Ez... zertako? Ez det ezertako ikusi nai... amets txar bat izan dedala pentsatuko det, eta kito. (Austen ditu bi kartak eta surtara bota ta nola erretzen diran begira). Tira, dana bukatu da. Eguberri bezperatik jartzen zizun, zu... O! bai txarrak pasako zinduzela iru egun auek! Nora!

NORA.—Iru egun auetan burruka gogorrean bizitu naiz.

HELMER.—Ta etsi egin dezu. Etzeunden iltzea beste biderik ikusten. Aztu itzazu zearo garratzasun oiek danak. Ospa dezagun gure askapena ta esan bein ta berriro: bukatu da, bukatu da. Baiño, aizu Nora, ba-dirudi ez dezula aditzen: bukatu da. Zergatik zaude orren itun?... A! Nora gaxoa, pentsatzen det bai... ezin sifistu dezu barkatzen dizudanik. Ba, sinistu zazu, Nora, ezin egiten dizut: zearo barkatua zaude! Ba-dakit niganako maitasunez egin zenduala dana.

NORA.—Egia da.

HELMER.—Emazte batek bere senarra maite bear duan añaxe maitatu nauzu, maitatzeko eran utsegin dezu. Zeure burua gidatzen asmatu ez dezulako uste al dezu, gutxiago maite zaitudala? Ez, ez. Izazu uste on nigan, ta etzaizu paltako laguntza ta gidaria. Enitzake ni gizon izango orregatixe maitagarriago ez ba-zintzaizkit. Aztu itzazu lenengo larri-aldian esan dizkizudan itz-zakarrak mundua nere gañera zetorrela uste bai-nuan. Barkatu dizut ura, bai ala Jainkoa! barkatu dizut.

NORA.—Eskerrikasko barkatu didazulako. (Bijoa eskubiko atetik).

HELMER.—Etzaite joan, geldi zaite emen... (begiekin jarraitzen dio). Zertara zoaz gelara?

NORA.—(Barrendik). Dantza-soiñekoa eraztera noa.

HELMER.—(*Erdi zabalik gelditu dan ate ondoan*). Ondo da, bai, atsedean ar zazu, lasaitu zaite, pasa sustua, nere txori txiki aztoratua. Zaude lasai nik ba-ditut ego aundiak zu estaltzeko. (*Ate ondotik urrutiratu gabe aruntz ta onuntz*). Bai goxo ta paketsua dala gure kabia, Nora. Emen seguru zaude. Putre bati atzapparretatik aixtian kendu dioten usakumea baziña bezelaxe gordeko zaitut. Zure biotzaren taupada larririk nik baretuko ditut pixkana-pixkana. Sinistu idazu, Nora, biar beste era-batera ikusiko dituzu gauzak. Danak len bezelaxe segiko du. Ez det unero barkatzen dizudala esaten ari bearrik izango, zeorrek antzemango diozu. Nola uste dezakezu etzaitudala ondo artuko edo errieta emango dizudala? A! zuk ez dakizu maite duan biotza zer dan! Ain atsegin ta goxoa da gizon batentzat benetan barkatzea! Ez du emazte bakarrik barkatua, alaba zaio gañera. Gaurgero alaxe izango zera neretzat, Nora, biderik gabe galdu ziñan gaxo ori! Etxaite ezertaz ardura. Esaizkidazu zure kontu guziak ta ni izango naiz zure borondate ta zure kontzientzi... Ara, berriz! ez al zera oeratu? jantzi egin al-zera berriz?

NORA.—(*Eguneroko jantziaz*). Bai Torwaldo, jantzi egin naiz berriro.

HELMER.—Zertako?

NORA.—Ez det gaur gabean lo egiteko asmorik.

HELMER.—Baña Nora biotzekoa!...

NORA.—(*Erlojuari begiratuaz*). Oraindik ez da berandu. Exeri zaite, Torwaldo. Itzegin bear degu. (*Maiaren ondoan exeritzen da bera.*)

HELMER.—Baña zer da au? Zer dezu orren benaz begiratzeko?

NORA.—Exeri zaite! Luzaro jardungo gera. Gauza asko dauzkagu alkarri esan bearrekoak.

HELMER.—(*Exertzen zaio aurrez-aurre*). Artega naukazu, Nora. Eztizut tutik ere ulertzen.

NORA.—Egia diozu bai. Eztidazu konprenditzen, ta nik ere ez dizut zuri konprenditu... gaur arte. Utzi idazu izketan. Entzun esaten dizudana... alkarren arteko gure kontuak garbitu egin bear ditugu.

HELMER.—Ze kontu?

NORA.—(*Ixil-aldi baten ondoren*). Alkarren aurrez-aurre gaude. Ez al-zaizu ezer txokatzen?

HELMER.—Ez esan nai dezu?

NORA.—Zortzi urte ba-dira ezkondu giñala. Ta pentsa zazu ez al-du au gu biok senar-emazteok alkarrekin benetan itzegiten degun lendabiziko aldia?

HELMER.—Benetan bai... baño zer?

NORA.—Zortzi urte luze joan dira... ta geiago alkar ezagutu genduanetik ta sekula eztegu alkarrekin benezko itzik trukatu pulamentuzko ezertaz!

HELMER.—Zuk ezin kendu zenizkidakela jakin-da, nere buru auste ta kardabazioak kontatzen ari bear al nintzaizun, ba?

NORA.—Enintzan kardaba oietaz ari. Esan nai nukeana auxe da: gu biok sekulan artaz edo ontaz ze pentsatu edo ze uste izan bear degun gauzak ondo miatuz ikusten saiatu al-gera?

HELMER. Baña esaidazu, biotzeko Nora: Zure egitekoa al-da ori? Emakume bati dagokien eginkizuna al-da?

NORA.—Or dago, ba, koxka. Orixe da guzia. Ortantxe egin didazute bidegabekeri izugarria, lenbizi aitak eta gero zuk.

HELMER.—Zer aitak eta nik?... Baña, ba-al-da, ba, munduan iñor gu biok baño geiago maitatu zaituanik?

NORA.—(*Buruari eragiñaz*). Ez nauzute sekulan maite izan. Atsegin zitzaizuten neri losintxaka egiñez jolasean ibiltzea.

HELMER.—Aizu, Nora, izketa modu orrekin ze adierazi nai dezu?

NORA.—Entzuten dezuna, Torwaldo. Aitaren ondoan nengoenean, bere iritziak azaltzen zizkidan ta nik dana amor ematen nion, arek ez bezela, ba-nerizkion ere, ez nion ezertxo esaten asarretu egingo bai-zitzaidan. «Nere anderetxoa» deitu oiziden eta nerekin jostatzen zan, ni nere niniekin jolastu oi nintzan bezelaxe. Gero zure etxera etorri nintzan.

HELMER.—Ori da, ori, gure ezkontzaz itzegiteko modua.

NORA.—(*Len bezelaxe*). Esan nai nuan aitaren eskuetatik zure besoetara pasa nintzala. Zuk dana zure gogora antolatu zendun eta neri dana ondo iruditzen zitzaidan edo beintzat ala

adierazten nuan. Ez dakit neronek ere ziur esateko, bata ala bestea zan. Orain atzera begiratuta premi-gorrian bizitu naizela, nik uste, egunean egunekoa iritxi eziñik. Zuri atsegin emateko salto ta imintzio egiñez aritu naiz. Aita ta biok dezute errua gaur nik ezertarako balio ez-pa-det.

HELMER.—Ulerkaitza zaude, Nora, ulerkaitza ta esker txarrekoa. Ez al-zera zorioneko izan nere ondoan?

NORA.—Ez, egundaño ez, ala uste izan ba nuan ere.

HELMER.—Ezetz?... etzerala izan zorioneko?

NORA.—Ez, alai nenbillen besterik ezer ez. Atsegiña ziñan nerezat... baña gure etxea etzan jolas-toki bat besterik. Panpin aundi bat izandu naiz zure etxean, aitarenan panpin txiki bat nintzan bezelaxe. Orixe izan da gure ezkontza, Torwaldo.

HELMER.—Arrazoi pittin bat ba-dezula ez dizut ukatuko, baña arri koskorra dagon tokian arkaitza ikusten dezu. Baña tira, gaurtik dana erabat aldatuko gera... Jolaserako garaiak joan ziran, orain ezitzeko denpora da.

NORA.—Ezitzeko zein? ni ala aurrak?

HELMER.—Aurrak eta zu, biotzeko Nora.

NORA.—Etzera gauza, Torwaldo, ni ezitzeko ta nerekin bear zenduken bezelako emazte egiteko.

HELMER.—Ta zeñek eta zuk esaten al-dezu ori?

NORA.—Ta nik berriz... zer dakit aurrei behar bezela erakusteko?

HELMER.—Nora!

NORA.—Ez al-dezu zeorrek esan aixtian? Ez al-zenion, ba, lan ori neri ematen ezin ziñezkela ausartu?

HELMER.—Irakin-aldi batean esan dut eta orain orri eldu bear al-diozu?

NORA.—Alajaiña! Garbi asko esan dezu. Nik ez detela ortarako bear ainbat zentzun. Beste lan bat ba-daukat bai aurretik egiteko: neure burua ezi ta osatu ta orixe egin bear det. Zuk ez dezaidakezu ori egin; neronek bakarrik egin bear det. Orregaitik uzten zaitut ta ba-noa.

HELMER.—(*Saltoan altxatzen da*). Zer... ze esan dezu?

NORA.—Bakar-bakarrik bizi bearrean nago neure burua ezagutzeko; ezin nezake beraz zure ondoan segi.

HELMER.—Nora! Nora!!!

NORA.—Oraintxe bertan aldegin nai det. Gaur gaberako ostua etzait paltako Kristina'ren etxean.

HELMER.—Txoratu egin al-zera? Ez daukazu aldegitoko eskubiderik. Debekatu egiten dizut.

NORA.—Zuk ez dezaidakezu ezer debekatu emendik aurrera. Ba-daramazkit nere gauza guztiak. Zurerik ez det ezer ere nai: ez orain eta ez sekula.

HELMER.—Baña ze txorakeri da au?

NORA.—Biar abiatuko naiz nere jaioterri aldera... an obeto biziko naiz.

HELMER.—Bai itxua zaudela, munduko berri ezer ez dakizun gaixo ori...!

NORA.—Orain saiatuko naiz ikasten, bai Torwaldo.

HELMER.—Zure etxea, zure senarra, zure seme-alabak utzi ta aldegin... Ze esango du jendeak?

NORA.—Nai duana esan dezala. Ezin egongo naiz uskeri orri begira. Neretzako bear-bearrezkoa da aldegitera.

HELMER.—A, amorragarria da! Zure lenengo eginkizunak ez dituzu bete nai ortaz.

NORA.—Zeintzuk dira, zure ustetan nere lenengo eginkizun oiek?

HELMER.—Esan bearrik ere ba al-dago. Zure senarrarentzako ta seme-alabekiko dituzunak!

NORA.—Ba-ditut oiek baño aurreragokoak.

HELMER.—Ez. Zeintzuk izan ditezke, ba?

NORA.—Nere buruarekiko ditudan eginkizunak.

HELMER.—Beste ezer baño len, emazte ta ama zera.

NORA.—Ez det, ba, uste. Beste ezer baño len, zuk añaxe eskubidetako persona bat naiz edo izaten saiatu bear det, beintzat. Ba-dakit bai, gizonik geienak arrazoi emango dizutela Torwaldo, eta zure iritzi oiek liburuetan barreiatuak daudela, baña orain ez ninteke begira egon gizonak esan dutenari

edo liburuak jartzen dutenari. Nik nere iritzia atera bear det.

HELMER.—Ara! Ez al-dakizu etxe barruan ze leku dagokizun? Ez al-daukazu utsegingo ez duan gidari bat ortarako? Ez al-dezu erlijiorik?

NORA.—Oraintxe ez dakit ziur-ziur erlijioa zer dan!

HELMER.—Ez dakizula zer dan?

NORA.—Artzai Hansen'ek esandako auxe bakarrik dakit. Erlijioa, au, ori ta gañerako guzia da. Ori ere beste gauza asko bezelaxe, bakarrik ta aske nagoenean aztertu ta ikusiko det. Ea ark ziona egi dan edo neretzako, beintzat, egi izan ditek-en.

HELMER.—O! Beste ainbeste entzun bear genionik ere emakume gazte bati!!! Erlijioak ezin ba-zaitu gidatu, utzi idazu, beintzat, zure barru ori miatzen. Gaizki egiña edo ondo egiña bereziko dituzu ezta? Edo ezta ori ere? Esaidazu.

NORA.—Orra Torwaldo, ze nai dezu? Ez dakit, ba, zer erantzun. Ez dakit. Ez det ezer garbi ikusten. Bai, gauza bat ikusten det garbi: zure ta nere iritziak arras desberdiñak dirala, legeak ez dirala nik uste bezelakoak, ta lege oiek zuzenak diranik etzaidala buruan sartzen. Nolatan ez dezake emakume batek il-zorian dagon bere aita zarrari buruauste ta kardabazio berri bat ez emateko eskubiderik izan, edo bere senarraren bizia salbatzeko. Ori ezin diteke!!!

HELMER.—Ume bat bezela ari zera izketan. Ez dezu ezer konprenditzen bizi zeran gizarteari buruz.

NORA.—Ez, ezta ezertxo ere. Baña ezagutu nai det inguruko gizarte ori ta jakin ere bai ea zeiniek dun arrazoi; gizarteak, ala nik.

HELMER.—Zu gaxo zaude Nora, sukarra daukazu ta burutik nastu etzeranik ere enuke esango.

NORA.—Bai zera, sekula baño otzago daukat burua ta segurantz-i geiago nigan.

HELMER.—Ta segurantzi ori eukita, senarra ta aurrak utzita aldegiten al-diguzu?

NORA.—Bai.

HELMER.—Orrek gauza bat bakarra esan nai du ortaz.

NORA.—Zer?

HELMER.—Ez nazula maite.

NORA.—Alaxe da; orregaitik da guzia.

HELMER.—Nora, ta esan egiten didazu, gañera?

NORA.—Sentitzen det, Torwaldo, nerekin beti ona izan zera-ta. Baño zer egingo diot ba? Orain etzaitut maite.

HELMER.—(*Bare irauten aleginduz*). Ortan ere segurantzi osoa daukazu, noski.

NORA.—Bai ziur nago, ta orregaitixe eztet emen egon nai.

HELMER.—Ta esango al-zenidake noiz eta nola galdu detan zure maitasuna?

NORA.—Bai gizona. Gaur gabean bertan, nik uste nuan miraria gertatu ez dala ikusi dedanean. Orduntxe jabetu naiz, zu etzerala nik uste nuan gizona.

HELMER.—Garbiago esan zazu. Ez det ulertzen.

NORA.—Zortzi urte luzean egondu naiz zai, patxara osoan, bai baitakit mirariak ez dirala egunero gertatzen. Azkenean iritxi da une larria ta nere buruari nion: oraintxe sortuko da miraria. Krogstard'en eskutitza buzoian zegon bitartean etzait buruan sartu gizon orren eskabideetara makurtuko ziñanik baizik eta esango zeniola: zabaldu zazu ixtori guzia barra-barra. Ta ori gertatuta gero...

HELMER.—A, bai... ta nere emaztea lotsa gorritan ta destañapean jarri ta gero...

NORA.—Ta ori gertatuta gero... ni ziur nengoen oker guzien kargu ta jabe egingo ziñala. Ni naiz erruduna, esanez.

HELMER.—Nora!

NORA.—Nik ez nuala ori ontzat emango ta enintzala ixilik egongo? Ala da. Baña zer balioko zuan nere itzak zurearen ondoan? Orra, ba, orixe da nik bildurrez aidean espero nuan miraria. Ta gerta etzedin iltzera ninjoan.

HELMER.—Nora, pozik ariko nintzan gau ta egun zuregaitik lanean ta ezbear guziak pasa ere bai, baña ez du iñork bere onra, maitegaitik galtzen.

NORA.—Millaka emakumek egiten dute!

HELMER.—A! Eme batek bezela pentsatu ta itzegiten dezu.

NORA.—Ba-liteke. Baña zuk ere ez dezu pentsatu ta ez itze gin nik bear nuken gizonak bezela. Lasaitu ziñanean, ez nere gain zetorren arrizkua baizik zure gain zetorrena pasa zalako... aztu zaizu dena ta berriz ere zuretzat kardantxori kantaria izan nadilla nai dezu... zure besoetan erabiltzeko panpiña, ori bai, iñoiz baño kontu geiagokin errez autsi nintekela ikusi dezu-ta. (*Altxatzen da*). Entzun, Torwaldo, une artantxe zortzi urtetan arrotz batekin bizitu naizela iduritu zait, ta arrotz batekin izan ditudala iru aur... A! Ez det pentsatu ere egin nai! Nere gorputza zazpi milla puska egiteko gogoia datorkit.

HELMER.—Konprenditzen det. Ez dago ukatzerik: gu bion artean leize sakon bat iriki da. Baña esaidazu, ezin al-diteke leize zulo ori bete?

NORA.—Ni orain naizen bezelako izanik, ez naiteke zure emazte izan!

HELMER.—Ez ote-naiz eraldatuko?

NORA.—Bear bada, bai... panpiña kentzen ba-dizute.

HELMER.—Aldendu... zugandik aldendu. Ez, ez, Nora; ez dut etsiko zu gabe.

NORA.—(*Eskuiko aterutz dijoala*). Orregatixe aldegin bear det segitun. (*Bijoa ta betor abrigo, sombrero ta txango-aldirako poltsarekin, ta au silla baten gañean uzten du «beladore» inguruan.*)

HELMER.—Nora, oraindik ez, oraindik etzaitetz joan. Itxoin zazu biar arte.

NORA.—(*Abrigoa jantziz*). Ezin nezake gaua igaro arrotz baten aterpean.

HELMER.—Baña ezin al gindezke, ba, bizi anai-arrebak bezela?

NORA.—(*Sonbreroa jantziz*). Bizi-era orrek ez luke luzaro iraungo! (*chal'a bizkarretik bera artuz*). Agur, Torwaldo. Aurrak ez ditut ikusi nai. Ba-dakit nereetan baño esku obeetan duedela. Orain nagoen bezela... ezin ninteke zuentzat ama izan.

HELMER.—Baña egunen batean... Nora... egunen batean?

NORA.—Ezin, ba, esan, ez baitakit nere etorkizunaren berri.

HELMER.—Baiña, dana-dala, zu nere emaztea zera.

NORA.—Emazte batek senarraren etxetik aldegiten duanean, nik orain aldegiten dedan bezela, legeak diotenez, senarra emaztearekiko eginkizun guzietaz libre uzten dute. Dana-dalarik, ala uzten zaitut, ez baita ondo zu katiatuta gelditzea ta ni ez. Libertade osoa bi aldeontzat. Tori zure eraztuna. Ekatzu nere.

HELMER.—Ori ere bai?

NORA.—Bai.

HELMER.—Tori.

NORA.—Eskerrikasko. Orain dana bukatu da. Or uzten ditut giltzak. Etxeko martxaren berri neskameak ba-daki... nik baño obeto. Biar ni joan da gero Kristina etorriko da nik onera ekarri nituan gauza guztiak baul baten sartzera ta bialduko dizkit.

HELMER.—Dana bukatu da! Ez ote-zera nitzaz beñere oroituko?

NORA.—Seguru asko bai sarritan zutaz, aurretaz, etxe ontaz...

HELMER.—Idatzi al dezaizuket, Nora?

NORA.—Ez, beñere ez. Debekatu giten dizut.

HELMER.—Baña bialdu al-izango dizut...

NORA.—Ez, ezer ez.

HELMER.—Laguntza pixka bat, bear ba-zendu.

NORA.—Ez, ez. Ezin nezake ezer artu arrotz batengandik.

HELMER.—Arrotz bat besterik ez al-naiz iango zuretazt, Nora?

NORA.—(*Ibil-aldirako poltsa artuaz*). A Torwaldo, miraririk aundiena gertatu bearko luke.

HELMER.—Esaidazu, ze mirari?

NORA.—Gu biok ainbesteraño eraldatu bearko genduke... Torwaldo... nik mirarietan ustea galdua det.

HELMER.—Nik ez, ba. Esaidazu zenbateraño aldatu bear genduke?

NORA.—Gure alkartzea benetako ezkontza izateraño. Agur.

(Etxeko atea ixtearen otsa entzuten da.)

HELMER.—*(Bere buruari ate-ondoko sillan erortzen uzten dio ta bi eskuz arpegia estaliz).* Nora! Nora! *(burua altza ta bere ingurumarira begiratzuz).* Jun da, geroago ikusterik ez... *(itxaropenez).* Miraririk aundiena.

A M A I A